

Mill, John Stuart
Sobre la llibertat, capítol IV
Laia, Barcelona (1983): p. 135-159
Traducció i edició a cura de Lluís Flaquer

IV. DELS LIMITS DE L'AUTORITAT DE LA SOCIETAT SOBRE L'INDIVIDU

Quin és doncs el límit just de la sobirania de l'individu sobre si mateix? On comença l'autoritat de la societat? Quina esfera de la vida humana pertoca a la individualitat i quina, a la societat?

Cadascuna rebrà la seva justa part, si disposa de la que l'afecta més particularment. A la individualitat li hauria de pertocar aquell àmbit de la vida en el qual s'interessa sobretot l'individu; a la societat, aquell àmbit que interessa sobretot la societat.

Per bé que la societat no es basi en un contracte i per bé que no s'hi guanyi res inventant-ne un per tal de deduir-ne obligacions socials, tots els qui reben la protecció de la societat li deuen una torna pel benefici percebut, i el fet de viure en societat fa indispensable que cadascú es vegi en l'obligació d'observar una certa línia de conducta envers la resta. Aquesta conducta consisteix, primer de tot, a estar-se de noure els interessos dels altres o, millor dit, certs interessos que, ja sia per disposició legal o per consentiment tàcit, són considerats drets subjectius; i, segonament en el fet que cada persona enduri la seva càrrega (fixada segons un principi equitable) dels treballs i sacrificis que suposi la defensa de la societat o dels seus membres quan siguin objecte d'ofenses i vexacions. La societat està plenament justificada a imposar aquestes condicions a tota costa a aquells que voldrien incomplir-les. Però la societat pot fer quelcom més. Els actes d'un individu poden resultar nocius als altres o fer cas omís de l'adequada consideració que es mereix llur benestar, sense necessitat d'arribar a violar algun dels seus drets constituïts. En aquest cas, l'ofensor pot ser punit justament per l'opinió, però no per la llei. Tan bon punt com un aspecte del comportament d'una persona afecta d'una manera perjudicial els interessos d'altri, la societat hi té jurisdicció i esdevé objecte de discussió la qüestió de si la intervenció de la societat és favorable o desfavorable al bé comú. Però no treu cap a res plantejar aquesta qüestió quan la conducta d'una persona afecta només els seus propis interessos o no té necessitat d'afectar els interessos dels altres si no ho volen (partint del supòsit que totes les persones afectades són majors d'edat i tenen un grau normal d'enteniment). En tots aquests casos, l'individu hauria de gaudir d'una llibertat perfecta, tant jurídica com social, per a acomplir l'acte que vulgui i atènyer-se a les conseqüències.

Seria una interpretació totalment errònia d'aquesta doctrina suposar que predica la indiferència egoista, que pretén que els éssers humans a la vida no tenen cap mena de relació en llurs conductes respectives i que no han de preocupar-se per la prosperitat o el benestar dels altres, tret que llurs propis interessos no en siguin afectats. En lloc d'una disminució hi ha necessitat d'un increment de l'acció desinteressada per a promoure el bé dels altres. Però la benevolència desinteressada pot trobar uns altres instruments que fuets i flagells, tant en un sentit literal com metafòric, per a persuadir la gent del que és el seu bé. Són la darrera persona a menysvalorar les virtuts de la pròpia estimació. Només són segones en importància, si és que ho són, a les socials. L'objecte de l'educació és el conreu de totes dues per un igual. Però fins i tot l'educació obra tant per convicció i persuasió com per compulsió, i les virtuts de la pròpia estimació haurien de ser inculcades precisament quan el període de

l'educació és ja clos, emprant la força de la persuasió. Els éssers humans es deuen ajut els uns als altres per tal de distingir el millor del pitjor, així com estímuls per a escollir entre l'un i l'altre. S'haurien d'esperonar tothora a incrementar l'exercici de les seves facultats superiors i acréixer la direcció de llurs sentiments i fins vers objectes i contemplacions assenyats en comptes de necis, elevats en comptes de degradants. Però no té cap mena de justificació que una persona, o una colla d'elles, diguin a una altra criatura humana dotada d'ús de raó que no pot fer amb la seva vida en benefici propi allò que li plagui de fer-ne. Ella mateixa és la persona més interessada en el seu propi benestar i l'interés que qualsevol altre, llevat d'alguns casos de fort lligam personal, hi pot tenir, és fútil, comparat amb aquell que ella mateixa hi té. L'interés que la societat hi té individualment (tret de la seva conducta quan concerneix els altres) és fragmentari i totalment indirecte, mentre que, respecte als seus propis sentiments i circumstàncies, l'home o la dona més vulgars tenen mitjans de coneixement que superen incommensurablement els que pot posseir qualsevol altre. La interferència de la societat amb la intenció de prevaler sobre el judici i els propòsits llurs en allò que només els concerneix, cal que es basi en presumpcions generals, que poden ser totalment falses i, encara que siguin certes, corren el risc de ser aplicades malament als casos individuals per persones no millor familiaritzades amb les seves circumstàncies que les que els examinen simplement des de fora. Així, doncs, en aquesta esfera dels afers humans, la individualitat té el seu camp d'acció propi. En el mutu capteniment dels éssers humans, cal que s'observin en la majoria dels casos regles generals per tal que la gent sàpiga a què atendre-se, però pel que fa als interessos de cadascú, la seva espontaneïtat individual té dret a exercitar-se lliurement. És possible que els altres li brindin ajut al seu judici, exhortacions per a enfortir la seva voluntat, que fins i tot representin imposicions, però en tot cas ell té la darrera paraula. Tots els errors que pugui cometre contra els consells i les admonicions són contrarestats amb extrem pel mal de deixar que els altres el compel·leixin a fer el que jutgen el seu propi bé.

No vul dir amb això que els sentiments que una persona inspire als altres no hagin d'estar afectats de cap manera per les seves qualitats o els seus defectes personals, cosa que no és possible ni desitjable. Si és eminent en alguna de les qualitats que contribueixen al seu bé, això el fa digne d'admiració, ja que així s'acosta més a la perfecció ideal de la naturalesa humana. Si, en canvi, és summament deficient en aquestes qualitats, se'n seguirà un sentiment contrari a l'admiració. Hi ha un grau de niciesa i un grau del que hom pot anomenar (tot i que aquesta expressió és força objectable) la baixesa o la depravació del gust, els quals, encara que no puguin justificar fer mal a la persona que els manifesten, la fan tornar necessàriament i justa un objecte d'aversion o, en casos extrems, fins i tot de menyspreu, car és difícil que una persona tingui les qualitats contràries amb forta intensitat sense nodrir aquests sentiments. Malgrat que no faci mal a ningú, una persona pot obrar talment que no tinguem més remei que jutjar-lo i veure'l com un ruc o un ésser d'ordre inferior i, com és comprensible que s'estimi més evitar aquest judici i aquest sentiment, és prestar-li un servei prevenir-lo d'antuvi de les desagradables conseqüències a què s'exposa. De fet, convindria que aquest bon servei fos fet més lliurement del que actualment permeten les nocions corrents d'urbanitat i que una persona pogués honradament cridar l'atenció a una altra si creu que no obra bé, sense ésser considerat per això grollera o presumptuosa. Igualment tenim dret, en diversos aspectes, d'obrar segons la nostra opinió desfavorable d'algú, no pas de cara a l'opressió de la seva individualitat, ans en l'exercici de la nostra. No estem obligats, per exemple, a cercar la seva companyia; tenim el dret d'evitar-la (però no pas a fer ostentació d'aquesta evitació), car tenim el dret a escollir la companyia que ens és més grata. Tenim el dret, que en alguns casos pot esdevenir el nostre deure, de prevenir els

altres en contra seu, si creiem que el seu exemple o conversa pot tenir un efecte pernicios sobre aquells amb els quals s'ajunta. No tenim l'obligació d'utilitzar a favor seu els nostres bons oficis, llevat d'aquells casos en què procurem el seu millorament. D'aquestes diverses maneres una persona pot sofrir penalitats molt greus ocasionades pels altres per faltes que només l'afecten directament a ell mateix; però pateix aquestes penalitats només en la mesura que són conseqüències naturals i, per així dir-ho, espontànies, de les faltes mateixes, no perquè li siguin infligides intencionalment per tal de punir-lo. Una persona que demostra temeritat, entestament, urc, que no pot viure amb mitjans moderats, que no pot abstenir-se de rubeigs noïbles, que percaça plaers carnals a expenses dels de la sensibilitat o de l'intel·lecte, cal que esperi ser objecte d'un rebaix en l'opinió dels altres i tenir una part menor dels seus sentiments favorables, però d'això no té per què queixar-se'n, fora que hagi merescut llur favor per una excel·lència especial en les seves relacions socials i hagi conquerit així un títol a llurs bons oficis, que no es vegi afectat pels seus propis demèrits.

El que tracto de sostenir és que els inconvenients que són estrictament inseparables del judici desfavorable dels altres són els únics als quals una persona hauria d'estar subjecta per aquella part de la seva conducta i del seu caràcter que afecta el seu propi bé, perquè no concerneix els interessos dels altres en llurs relacions amb ell. Els actes lesius als nostres semblants requereixen un tractament totalment diferent. La violació de llurs drets; l'acte d'inferir-los pèrdues o danys no justificat pels nostres drets; la falsedat i la duplicitat en els nostres tractes amb ells; l'ús injust o poc generós dels nostres avantatges a costa d'ells; fins i tot la nostra inhibició egoïsta de defensar-los contra l'agressió, aquests són objectes dignes de reprovació moral i, en els casos greus, de retribució i puniment morals. I no sols aquests actes, sinó les disposicions que hi menen són ben bé immorals i objectes dignes de desaprovació que poden donar origen a una mena d'aversion. La tendència a la crueltat, la malícia i la malfiança; l'enveja, la passió més antisocial i odiosa de totes; la dissimulació i la manca de sinceritat; la irascibilitat per causa insuficient i el ressentiment desproporcionat a la provocació; les ànsies de domini sobre els altres; la cobejança d'acaparar una part més gran dels avantatges que pertoquen a cadascú (la *πλεονεξία* dels grecs);¹⁹ l'orgull que obté gratificació amb l'enviliment dels altres; l'egoïsm que creu que el jo i els seus interessos són més importants que tota la resta i que decideix totes les qüestions dubtoses al seu favor, són tots ells vicis morals i constitueixen un caràcter moral dolent i odiós, a diferència dels defectes personals abans esmentats, que de fet no són ben bé immoralitats i que per més intensitat que ostentin no denoten malignitat. Poden ser prova d'un cert grau de niciesa o d'una manca de dignitat personal i d'amor propi, però només són dignes de reprovació moral quan suposen una infracció del deure envers els altres, per mor dels quals l'individu està obligat a tenir cura de si mateix. Els que denominem deures envers nosaltres no són socialment obligatoris, llevat que les circumstàncies els converteixin alhora en deures envers els nostres semblants. El terme deure a si mateix, quan significa quelcom més que prudència, vol dir amor propi o creixement personal, per cap de tots dos ningú no és responsable davant els seus semblants, car aquesta rendició de comptes no ocasionaria cap bé a la humanitat.

La distinció entre la pèrdua de consideració en la qual una persona pot justament incórrer per defecte de prudència o de dignitat personal i la reprovació que li és deguda per un trepig dels drets dels altres no és purament nominal. Representa una gran diferència tant en els nostres sentiments i en la nostra conducta envers ella el fet de si ens desplau en coses en les quals nosaltres creiem que tenim el dret de sotmetre-la a control o en coses en les quals sabem que no el tenim. Si algú ens desplaui podem expressar-li el nostre disgust i podem mantenir-nos allunyats d'una persona o d'un objecte que ens desplaui, però no per

---

¹⁹ *Πλεονεξία*: cobdícia, ambició.

això hem de sentir-nos cridats a fer-li la vida impossible. Hem de pensar que ja està endurent o bé que li tocarà suportar tot el pes de les conseqüències del seu error i, que si ell s'entesta a malmetre la seva vida amb les seves barrabassades, per aquesta raó no hem de voler desgraciar-la-hi encara més. En comptes de desitjar punir-lo, hauríem de maldar més aviat per alleujar les seves penalitats a base de mostrar-li com pot evitar o guarir els mals que el seu capteniment tendeix a presentar-li. Pot ser per a nosaltres un objecte digne de compassió, tal vegada d'avorriment, però no d'ira o ressentiment. No hem de tractar-lo com un enemic de la societat: el pitjor que nosaltres podem sentir-nos justificats a fer és deixar-lo tot sol, si és que no ens decidim a ingerir-nos benèvolament a la seva vida mostrant-li de tenir cura o preocupació de si mateix. Es tracta ben bé d'un altre cas si ha infringit les normes necessàries per a la protecció dels seus semblants, tant individualment com col·lectiva. Les conseqüències perjudicials dels seus actes llavors no recauen sobre ell, sinó sobre els altres, i la societat, com a protectora dels seus membres, ha de prendre represàlies contra ell, ha d'infligir-li dolor amb el propòsit exprés de castigar-lo i assegurar-se que la punició sigui prou severa. En un cas, es tracta d'un delinqüent davant el nostre tribunal i ens sentim cridats no sols a enjudiciar-lo, sinó, d'una manera o d'una altra, a executar la nostra pròpia sentència; en l'altre cas, no ens incumbeix d'infligir-li cap mena de sofrença, llevat de la que pugui derivar-se incidentalment del nostre dret d'usar de la mateixa llibertat de regulació dels nostres propis afers que li reconeixem a ell.

Hi ha moltes persones que refusaran d'admetre la nostra distinció entre l'esfera de la vida d'una persona que solament l'afecta a ella i aquella que afecta els altres. Com és possible (poden preguntar-se) que un àmbit de la conducta d'un membre de la societat pugui ser indiferent als altres membres? No hi ha ningú que sigui un ésser enterament isolat: és, impossible que una persona es nogui seriosament o permanent sense que el mal atenyi almenys als individus més propers amb qui es relaciona i sovint els situats més enllà d'ells. Si causa lesió a les seves propietats, perjudica els qui directament o indirecta en depenen i normalment fa minvar, en un grau més o menys gran, els recursos generals de la comunitat. Si deteriora les seves facultats corporals o mentals, no solament causa mal a tots aquells que en depenen, encara que sigui només en una part de la seva benaurança, ans s'inhabilita per prestar els serveis que deu en general als seus conciutadans, tal vegada esdevé una càrrega a llur afecte o benevolència i, si tal conducta fos molt freqüent, seria difícil trobar un acte delictiu que suposés una minva major al bé comú general. Per últim, si pels seus vicis o follies una persona no fa mal als altres, tanmateix (hom pot al·legar) el seu exemple podria ésser noïble i, per tant, se li pot demanar que reguli la seva conducta, la visió o el coneixement de la qual podria corrompre o esgarriar alguns dels seus semblants.

I àdhuc (hom podria afegir-hi) si les conseqüències de la mala conducta es poden confinar a l'individu viciós o eixelebrat, és convenient que la societat abandoni a llur propi senderi aquells individus que no tenen prou preparació? Si els nens i els menors d'edat tenen un clar dret a rebre protecció contra ells mateixos, no convé també que la societat la proporcioni igualment a les persones madures que s'han mostrat incapaces d'autonomia? Si el joc, la beguda, la incontinença, la peresa, la brutícia són tan ofensives al goig i un obstacle tan gran al millorament com molts o la gran majoria dels actes interdits per la llei, per què la llei (hom pot preguntar), en la mesura que això s'adiu amb la factibilitat i les conveniències socials, no s'ha d'escarrassar a reprimir també aquestes activitats? I com a complement de les imperfeccions inevitables del dret, no seria bo que l'opinió organitzés una vigilància extrema contra aquests vicis i sancionés rígidament amb punicions socials aquells coneguts per practicar-los? No es tracta (hom pot dir) de restringir-la individualitat ni d'impedir la provatura d'experiències de vida noves i originals. Les úniques coses que hom cerca d'evitar

són activitats que han estat provades i condemnades des dels inicis del món fins ara; coses que l'experiència ha mostrat que no són útils ni convenients per a la individualitat de ningú. Per tal que una veritat moral o prudencial pugui considerar-se establerta cal un cert període de temps i un determinat grau d'experiència, i el que simplement hom pretén és d'impedir que una generació rere l'altra caigui pel mateix precipici que ha estat fatal als seus predecessors.

Admeto plenament que el mal que una persona es causa a si mateixa pot afectar greument, adés per les seves simpaties, adés pels seus interessos, els que s'hi relacionen i, en un grau menor, la societat en el seu conjunt. Quan per una conducta d'aquesta mena una persona es veu arrossegada a violar una obligació clara i adjudicable envers una altra persona o persones, aquest cas ja no cau dins l'àmbit de la moralitat privada, i llavors esdevé susceptible de desaprovació moral en el sentit apropiat del terme. Si, posem per cas, un home, per intemperància o extravagància, deixa de pagar els seus deutes o bé, havent assumit la responsabilitat moral d'una família, per la mateixa causa deixa de ser capaç d'educar o mantenir els seus fills, mereix una justa reprovació i pot ser castigat, però si ho és, serà a causa de la infracció del seu deure envers la seva família o els seus creditors, no pas per la seva extravagància. Si els recursos que s'havien de consagrar a la família fossin destinats a la inversió més prudent de totes, la culpabilitat moral seria la mateixa. George Barnwell occí el seu oncle per aconseguir diners per a la seva amistançada, però si ho hagués fet per muntar un negoci, hauria estat condemnat igualment a la forca.²⁰ De la mateixa manera, en el sovintejat cas d'un home que causa problemes a la seva família per donar-se a mals hàbits, mereix retrets per la seva duresa i ingritud, però també pot ésser-ne objecte per conrear hàbits que en si no són viciosos, si causen aflicció a aquells amb els quals comparteix la seva vida o que depenen d'ell per vincles personals per a llur conhort. Quisvulla que no reïx en la consideració generalment deguda als interessos i sentiments dels altres, sense que s'hi vegi empés per algun imperatiu moral o justificat per una preferència permissible, és subjecte a la desaprovació moral per aquesta incapacitat però no pas pel seu origen o pels errors, merament personals, que remotament hi poden haver menat. De manera semblant, quan una persona s'incapacita per raó del seu comportament privat per a l'exercici de qualsevol deure precís envers la col·lectivitat que li ha estat encomanat, és culpable d'una infracció social. És injustificat de castigar algú perquè està ebri, però en canvi cal punir un soldat o un policia que s'embriaguï estant de servei. En suma, sempre que existeix un dany o un risc de dany definit, ja sia a un individu o a la col·lectivitat, el cas ja no cau dins l'àmbit de la llibertat i entra de ple dins el de la moralitat o el dret.

Però amb referència al menyscapse merament contingent o, com podria anomenar-se, inferit, que una persona causa a la societat per una actuació que ni viola un deure específic envers la col·lectivitat ni ocasiona un dany perceptible a qualsevol individu determinable llevat d'ell mateix, aquest inconvenient és un dels que la societat pot permetre's d'endurar per mor del bé més gran de la llibertat humana. Sí calgués castigar les persones adultes per no tenir cura d'elles mateixes, més valdria que fos pel seu propi bé més que no pas amb el pretext d'impedir que menyscabin llur capacitat de prestar beneficis a la societat, que aquesta no pretén tenir el dret d'exigir. Però no estic gens d'acord a tractar aquesta qüestió com si la societat no tingués uns altres mitjans per tal d'eleva els seus membres més febles al nivell ordinari de conducta racional que esperar que perpetrin alguna acció irracional i aleshores infligir-los una punició jurídica o moral per aquesta transgressió. La societat té un poder absolut sobre ells en les primeres etapes de llur existència: ha tingut a la seva disposició tot el

---

²⁰ Protagonista de *The London Merchant, or the history of George Barnwell*, obra de teatre de Geoge Lillo, posada en escena per primer cop el 1731.

període de la infància i de la minoritat amb l'objecte de fer les provatures necessàries perquè fossin capaços d'una conducta racional en la vida. La generació existent és responsable de la formació i de les circumstàncies que envolten la generació següent. No és possible que faci tornar els membres de la futura generació perfectament bons i assenyats, perquè lamentablement ella també és deficient en bonesa i seny. Els seus millors esforços no són sempre, en certs casos individuals, totalment reeixits. Però és capaç d'aconseguir que la generació que puja sigui, en línies generals, tan bona i un xic millor que ella mateixa. Si la societat deixa que un nombre considerable dels seus membres creixin com infants, incapaços d'ésser influïts per la consideració racional dels motius distants, el blasme per les conseqüències és imputable a ella mateixa. Armada no sols amb els poders de l'educació, ans amb l'ascendent que l'autoritat de l'opinió admesa sempre exerceix sobre les ments d'aquells que són menys aptes per a jutjar per si sols i ajudada per les sancions *naturals* que no poden deixar d'abatre's sobre aquells que incorren en el disgust o el menyspreu dels qui els coneixen, que la societat no pretengui que necessita, a més de tot això, el poder de decretar comandaments i d'imposar obediència en l'àmbit dels interessos personals dels individus, en el qual, tant per raons d'estricta justícia com de govern, la decisió hauria de recaure en aquells que han de patir-ne les conseqüències. No hi ha res que tendeixi a desacreditar i a frustrar els millors mitjans d'influir la conducta que el recurs als pitjors. Si entre aquells als quals es tracta de junyir a la prudència o a la temperància s'hi troben alguns amb caràcters vigorosos i independents, es rebel·laran indefectiblement contra el jou. Una persona d'aquesta mena no acceptarà mai que els altres tinguin dret a controlar les seves coses, de la mateixa manera que el tenen a l'hora d'impedir-li que els perjudique en les coses llurs. Llavors fàcilment hom considera un senyal de valor i coratge desafiar obertament aquesta autoritat usurpada i fer amb ostentació exactament el contrari del que prescriu, com en el cas de la moda grollera que succeí en el temps de Carles II a la fanàtica intolerància moral dels puritans.²¹ Respecte al que hom addueix sobre la necessitat de protegir la societat contra el mal exemple que representen per altri els viciosos i els llibertins, és veritat que aquest pot tenir efectes perniciosos, especialment sobre el malfactor que veu com es pot causar perjudici als altres amb impunitat. Però ara estem parlant de conducta que, sense causar mal a altri, ocasiona un gran dany al mateix agent, i no acabo de veure com els qui creuen això poden deixar de pensar que l'exemple, en regla general, és més saludable que noïble, ja que, si bé posa al descobert la mala conducta, també posa en evidència les conseqüències doloroses o degradants que, si l'actuació és justament blasmada, recauen forçosament sobre tots o la majoria d'aquells que hi concorren.

Però el més fort de tots els arguments contra la ingerència de la col·lectivitat en la conducta purament personal és que, quan s'hi immisceix, hi ha moltes probabilitats que ho faci malament i en els punts menys adients. En qüestions de moralitat social, de deure envers els altres, l'opinió del públic, això és, de la majoria aclaparadora, tot i que sovint sigui incorrecta, és probable que més sovint sigui correcta, perquè en aquestes qüestions els seus membres no fan altra cosa que jutjar els seus propis interessos i la manera com un determinat comportament, si es permet la seva pràctica, els pot afectar. Però l'opinió d'una majoria semblant, imposada a tall de llei sobre la minoria, en qüestions de capteniment personal, és tan probable que sigui encertada com desencertada, car en aquestes ocasions l'opinió pública vol dir, en el millor dels casos, l'opinió d'algunes persones sobre allò que és bo o dolent per a unes altres persones i molt sovint ni tan sols significa això, car el públic, passant per alt amb la més perfecta indiferència el plaer o la conveniència d'aquells la conducta dels quals

---

²¹ Carles II (1630-1685) protagonitzà la restauració de la monarquia el 1660 després de la fi de la república puritana d'Oliver Cromwell.

censura, només considera la seva pròpia preferència. N'hi ha molts que consideren com una ofensa contra ells qualsevol comportament que els desplaui i que experimenten com un ultratge a llurs sentiments, com en el cas d'un fanàtic religiós, que quan fou acusat de menystenir els sentiments religiosos dels altres, respongué que són ells qui menystenen els sentiments d'ell tot persistint en llur culte o credo abominable. Però no hi ha paritat entre el sentiment d'una persona pel que fa a la seva pròpia opinió i el sentiment d'una altra que és ofesa pel fet que ella la mantingui com no n'hi ha entre el desig d'un lladre de robar una bossa i el desig del seu propietari legítim de quedar-se-la. I el gust d'una persona és una qüestió tan pròpia com la seva opinió o la seva bossa. És fàcil per a qualsevol imaginar un públic ideal, que dona un marge de llibertat i d'elecció als individus en totes les qüestions incertes, i només els exigeix que s'abstinguin dels modes de conducta que ha condemnat l'experiència universal. Però, on s'ha vist mai un públic que marqui tals límits a la seva censura? o bé, quan és que el públic es preocupa de l'experiència universal? En les seves ingerències en la conducta personal la col·lectivitat poques vegades pensa en altra cosa que en la perversitat que suposa obrar o sentir diferent d'ella mateixa i aquest criteri, finament disfressat, és el que nou dècims dels moralistes i escriptors especulatius mantenen davant els ulls dels homes com els dictats de la religió i la filosofia. Aquests ensenyen que les coses són certes perquè ho són: perquè sentim que ho són. Ens diuen que escorcollem dins de les nostres ments i cors a la recerca de lleis de conducta que ens obliguin a nosaltres mateixos i a tots els altres. Què pot fer el pobre públic sinó aplicar aquestes instruccions i fer que els seus propis sentiments personals del bé i del mal, si són tolerablement unànimes entre els seus membres, siguin obligatoris per a tothom?

El mal assenyalat aquí no existeix solament en teoria, i potser caldrà esperar que especifiqui els casos en què el públic d'aquest temps i país inverteix impròpiament les seves preferències en el caràcter de les lleis morals. No estic escrivint un assaig sobre les aberracions dels sentiments morals existents. Es tracta d'un tema massa feixuc per a ésser discutit a tall de digressió i per via d'il·lustració. Nogensmenys, calen exemples per a mostrar que el principi que mantinc és d'importància seriosa i pràctica, i que no estic tractant d'erigir una barrera contra mals imaginaris. I no és difícil mostrar, amb abundants exemples, que una de les propensions humanes més universals és eixamplar els límits del que hom pot anomenar vigilància moral fins a arribar a violar la llibertat de l'individu més inqüestionablement legítima.

A tall de primer exemple, considerem les antipaties que els homes nodreixen sense cap altra justificació contra les persones amb opinions religioses diferents de les seves, car no practiquen llurs observances religioses, en especial llurs abstinències religioses. Per citar un exemple més aviat trivial, res en la creença o pràctica dels cristians fa més per enverinar l'odi que senten els musulmans contra ells que el fet que mengin carn de porc. Hi ha pocs actes que els cristians i els europeus considerin amb un desgust menys dissimulat que el que produeix als mahometans aquesta manera de satisfer la fam. En primer lloc, es tracta d'una ofensa contra llur religió, però aquesta circumstància no explica ni el grau ni la mena de repugnància que senten, car el vi és també prohibit per llur religió i tots els musulmans consideren que prendre'n està mal fet, però no és fastigós: l'aversion que experimenten envers la carn de l'"animal impur" és, al contrari, d'un caràcter peculiar, que s'acosta a l'antipatia instintiva, que la idea de brutícia, una vegada que amara totalment els sentiments, sembla despertar sempre fins i tot en aquells que tenen uns hàbits personals escrupolosament nets i de la qual el sentiment d'impuresa religiosa, tan intens entre els hindús, en constitueix un bon exemple. Suposem ara que en un poble, format per una majoria musulmana, aquesta insistís en el fet de no permetre menjar carn de porc dins els límits del país. Aquest fet no seria gens

nou en els països mahometans.* Seria un exercici legítim de l'autoritat moral de l'opinió pública? i, en cas negatiu, per què no? Aquesta pràctica inspira realment fàstic a la col·lectivitat en qüestió. Els seus membres pensen sincerament que és prohibida i avorrida per la divinitat. Però aquesta prohibició no podria ser blasmada com una persecució religiosa. És possible que el seu origen fos religiós, però no seria una persecució per raó de religió, ja que el fet de menjar carn de porc no constitueix un deure en la religió de ningú. L'únic motiu de condemna defensable d'aquesta prohibició seria que la col·lectivitat no té dret a immiscir-se en els gustos personals i en els interessos privats dels individus.

I si volem acostar-nos un xic més a casa, la majoria dels espanyols consideren una gran impietat, ofensiva en major grau a l'Ésser Suprem, retre-li culte per mitjà d'uns altres rituals que no siguin els prescrits per l'Església Catòlica i la legislació espanyola intercedeix sobre el territori sota la seva jurisdicció tota altra mena de culte públic. Els pobles d'Europa meridional consideren els clergues casats persones no sols irreligioses, sinó impúdiques, indecents, grolleres i fastigoses. Què en pensen els protestants d'aquests sentiments perfectament sincers i dels intents d'imposar-los sobre els no catòlics? Tanmateix, si els homes estan justificats a intervenir en la llibertat d'altri en coses que no pertocuen a llurs interessos, a partir de quin principi és possible excloure d'una manera coherent aquests casos? o qui pot blasmar els qui cobegen reprimir el que consideren un escàndol als ulls de Déu i de l'home?

No pot adduir-se argument millor per prohibir quelcom que és considerat una immoralitat personal que els que invoquen per a la supressió d'aquestes pràctiques els qui les tenen per impies, i, a menys que estem disposats a adoptar la lògica dels perseguïdors i a afirmar que nosaltres podem perseguir els altres perquè tenim raó, mentre que ells no ens han de perseguir perquè estan equivocats, hem d'anar amb compte a l'hora d'admetre un principi que, si ens fos aplicat a nosaltres, reputaríem una gran injustícia.

Hi ha la possibilitat que hom objecti —sense raó— que els exemples precedents estan extrets de contingències impossibles entre nosaltres, car l'opinió, en aquest país, no és probable que imposi l'abstinència de certes carns, que s'immisceixi en matèria de cultes o en matèria de matrimoni, segons les creences o la inclinació dels interessats. Així, posaré un proper exemple basat en una ingerència en la llibertat, el perill de la qual no ha passat del tot. En tot temps que els puritans disposaren de poder suficient, com ara a Nova Anglaterra o a Gran Bretanya al temps de la República, han maldat, amb èxit considerable, per a descoratjar tota mena d'esplais públics i gairebé privats, en especial la música, la dansa, els jocs públics o uns altres aplecs destinats a la diversió així com el teatre. En aquest país resten encara grups importants de persones que segons les seves nocions de la moralitat i de la religió condemnen aquests tipus d'esbarjos. Com que aquestes persones pertanyen sobretot a la burgesia, que constitueix el poder dominant en la condició social i política present del regne, no és gens impossible que aquests sectors arribin a assolir qualque dia una majoria en el Parlament. Què els semblaria als membres de la part restant de la comunitat el fet que els esplais permesos siguin regulats pels sentiments religiosos i morals dels calvinistes i metodistes més estrictes? No desitjarien sense dilació que aquests pietosos intrusos es fiquessin en llurs propis assumptes? Això és precisament el que cal contestar a tot govern i a

---

* El cas dels parsis de Bombai és un cas curiós que treu a cap. Quan aquesta tribu industriosa i emprenedora, descendent dels adoradors del foc perses, tot fugint del seu país nadiu davant l'envestida dels califes, arribà a l'Índia occidental, fou tolerada pels sobirans hindús a condició de no menjar carn de bou. Quan aquelles regions més tard caigueren sota la dominació mahometana, els parsis obtingueren d'ells la continuació de la indulgència, a condició de no menjar carn de porc. El que en principi no fou més que obediència a l'autoritat esdevingué una segona natura, i avui els parsis s'abstenen de la carn de bou i de porc. Si bé la seva religió no els ho exigeix, aquesta doble abstinència s'ha convertit enguany en un costum de la seva tribu, a l'Orient el costum és una religió.

tot públic que té la pretensió que ningú gaudeixi dels plaers que ells troben dolents. Però si el principi de la pretensió fos admès, ningú no podria raonablement objectar al fet que fos aplicat en el sentit de la majoria o algun altre poder preponderant al país i tothom hauria d'estar disposat a acceptar la idea d'una república cristiana, tal com l'entengueren els primers colonitzadors de Nova Anglaterra, si una confessió religiosa semblant a la seva arribés mai a recuperar el seu terreny perdut, com les religions presumptament decadents han fet tan sovint.

Imaginem una altra contingència, tal vegada de realització més probable que la darrera esmentada. Existeix declaradament una forta tendència al món modern vers una constitució democràtica de la societat, acompanyada o no d'institucions polítiques populars. Hom afirma que al país on aquesta tendència es materialitza més plenament —on tant la societat com el govern són més democràtics—, els Estats Units, el sentiment de la majoria, a la qual qualsevol manifestació d'un estil de vida més ostentós o costós del que llurs membres poden esperar emular és de mal gust, opera com una llei sumptuària força eficaç, i en moltes parts de la Unió tota persona que posseeix uns ingressos molt grans no sempre troba mitjans adients per a despendre'ls, sense incórrer en la desaprovació popular. Si bé aquesta mena d'afirmacions sens dubte són exagerades com a representació dels fets existents, l'estat de coses que descriuen no solament és concebible i possible, ans un resultat probable del sentiment democràtic, conjuminat amb la idea que la col·lectivitat té un dret de veto sobre la manera en què els individus despenen llurs ingressos. Només cal que suposem, a més, una difusió considerable de les opinions socialistes per tal que esdevingui infame als ulls de la majoria la possessió de més d'una petita quantitat de béns o de qualsevol renda que no sigui procedent del treball manual. Opinions semblants en principi a aquestes ja prevalen força dins la menestralia, i pesen opressivament sobre aquells que són susceptibles de ser influïts per l'opinió d'aquesta classe, o sia, els seus propis membres. És sabut que els treballadors manuals dolents que constitueixen la majoria d'operaris en moltes branques de la indústria són decididament de l'opinió que ells haurien de cobrar el mateix salari que els bons i que no hauria d'estar permès, ja sia treballant a preu fet o altrament, de guanyar més que els altres gràcies a una aptitud o esforç superior. I així fan servir una vigilància moral, que ocasionalment pot esdevenir coacció física, per tal d'impedir que els treballadors qualificats rebin, i els empresaris els ofereixin, una remuneració més gran per un servei més útil. Si el públic té jurisdicció sobre qüestions privades, no entenc perquè aquests treballadors obren malament ni que hom pugui blasmar un públic determinat per afirmar la mateixa autoritat sobre la conducta d'un individu, si hom accepta que el públic general té el dret a afirmar-la sobre les persones en general.

Però, sense necessitat d'ocupar-nos de casos hipotètics, als nostres dies hom practica usurpacions importants de la llibertat de la vida privada, i encara hom commina d'efectuar-ne d'altres més grans amb una certa probabilitat d'èxit, i hom proposa opinions que declaren un dret il·limitat del públic no només a prohibir per llei tot allò que creu que és dolent, sinó a interdïr una serie de coses que admet que són innocents a fi de barrar el pas a les que creu dolentes.

Sota el pretext d'impedir la intemperància, el poble d'una colònia anglesa i el de gairebé la meitat dels Estats Units han hagut de sofrir la prohibició per llei de fer un ús qualsevol de les begudes fermentades, com no sia per raons mèdiques, car la interdicció de la seva venda significa, de fet, la prohibició del seu ús.²² I tot i que la impossibilitat de l'execució d'aquesta llei ha provocat la seva revocació en alguns dels estats que l'adoptaren, àdhuc en aquell que

---

²² Al·lusió a l'anomenada Llei de Maine, estar de la Unió on fou aprovada per primer cop el 1851 una disposició que prohibia la venda de begudes alcohòliques.

li ha donat el seu nom, s'ha encetat una campanya, secundada amb un zel considerable per molts dels filantrops declarats, a fi d'iniciar una agitació a favor d'una llei semblant en aquest país. L'associació, o "Aliança" com s'autodenomina, que ha estat constituïda per a aquesta finalitat, ha adquirit una certa notorietat a través de la publicitat donada a la correspondència entre el seu secretari i un dels pocs homes públics anglesos que creu que les opinions d'un polític s'han de basar en principis.²³ La participació de Lord Stanley en aquesta correspondència segurament enrobustirà les esperances ja dipositades en ell per aquells qui saben que les qualitats que aquest polític ha manifestat en algunes de les seves aparicions públiques malauradament són ben rares entre tots aquells que figuren a la galeria d'homes públics. L'òrgan de l'Aliança, que "deploraria pregonament el reconeixement de qualque principi que pogués ésser emprat per tal de justificar el fanatisme i la persecució" es permet d'assenyalar l'"àmplia i insalvable barrera" que separa aquests principis dels de l'associació. "Totes les qüestions relatives al pensament, a l'opinió, a la consciència, em sembla", diu, "que se situen fora de l'esfera de la legislació; totes les que es refereixen a l'acte, hàbit i relació socials, subjectes només a un poder discrecional conferit a l'Estat i no pas a l'individu, entren en canvi de ple dins ella". Cal remarcar que no n'esmenta una tercera classe, diferent de les dues anteriors, a saber, els actes i els hàbits que no són socials, sinó individuals, si bé és precisament a aquesta darrera classe a la qual pertany sens dubte l'acte de beure licors fermentats. La venda de les begudes alcohòliques, tanmateix, entra dins del comerç i aquest és un acte social. Però la infracció de què hom es plany no es refereix a la llibertat del venedor, sinó a la del comprador i consumidor, car l'Estat podria perfectament bé prohibir beure vi amb la intenció manifesta d'impossibilitar la seva obtenció. El secretari, tanmateix, continua dient: "Reclamo, com a ciutadà, el dret de legislar sempre que els meus drets socials són envaïts per l'acte social d'un altre". I com defineix aquests "drets socials"? "Si hi ha quelcom que envaeix els meus drets socials, certament ho fa el tràfic de begudes fortes. Anorrea el meu dret primari de seguretat creant i estimulants constantment el desordre social. Envaeix el meu dret a la igualtat extraient un benefici de la creació d'una misèria, al sosteniment de la qual haig de contribuir amb els impostos que pago. Impedeix el meu dret al lliure desenvolupament moral i intel·lectual envoltant el meu camí de perills i afebllint i desmoralitzant la societat, de la qual tinc el dret a reclamar ajuda i tracte mutu." Una teoria dels "drets socials", sense parió amb cap altra que fins ara hagués trobat probablement mai expressió en forma escrita, que no és res més que això: que és un dret absolut de tot individu que tot altre individu obri en tots els aspectes exactament com ell faria; que qualsevol que no hi reïx en la qüestió més insignificant viola el meu dret social i em dóna dret a posar clam per tal que sigui rescabalat el greuge. Un principi tan monstruós és molt més perillós que qualsevol intromissió concreta en la llibertat. No hi ha violació de la llibertat que no pogués justificar; no reconeix en absolut cap dret a la llibertat, llevat potser del de mantenir opinions en secret, sense mai revelar-les a ningú, car des del moment que una opinió que jo considero noïble passa pels llavis d'algú, envaeix tots els "drets socials" que m'atribueix l'Aliança. Aquesta doctrina atribueix a tots els homes un interès creat mutu en llur perfecció moral, intel·lectual, i àdhuc física, definida per cada reivindicador segons el seu propi criteri.

Un altre exemple important de la ingerència il·legítima en la justa llibertat de l'individu, no solament projectada, sinó efectuada amb èxit des de fa temps, és la legislació sabàtica. Sens dubte, el fet d'abstenir-se de les ocupacions diàries normals un dia a la setmana, en la mesura que ho permeten les exigències de la vida, si bé només obliga els jueus des del punt de vista religiós, és un costum força beneficiós. I per tal com aquest costum no pot ser

---

²³ L'Aliança del Regne Unit fou fundada el 1852. Mill fa referència a una sèrie de cartes publicades a *The Times* el 1856, creuades entre Samuel Pope, secretari de l'Aliança, i Lord Stanley, fill de qui aleshores era líder del Partit Conservador.

observat sense un consentiment general en aquest sentit entre les classes treballadores, per consegüent, en la mesura que si treballen algunes persones poden imposar la mateixa necessitat a unes altres, és permisible i just que la llei garanteixi a cadascú l'observança per part dels altres del costum a base de suspendre les operacions més importants de la indústria durant un dia determinat. Però aquesta justificació, fonamentada en l'interès directe que uns altres tenen en l'observança de la pràctica per part de cada individu, no es pot aplicar a les ocupacions voluntàriament escollides a les quals una persona li escau de dedicar les seves hores de lleure, com tampoc no és gens pertinent en el cas de les restriccions dels esplais per llei. És veritat que el divertiment d'alguns comporta la jornada laboral d'uns altres, però el plaer, per no dir l'esbarjo útil de molts, val ben bé el treball d'uns quants, amb què aquesta ocupació sigui lliurement escollida i hom se'n pugui acomiadar també lliurement. Els obrers tenen el perfecte dret de pensar que, si tothom treballés el diumenge, caldria trespasar set dies per una paga de sis, però mentre es deturin la gran majoria de feines, el petit nombre que han de feinejar per al goig dels altres obtenen un augment proporcional dels seus guanys i, d'altra banda, no estan obligats a seguir en aquestes ocupacions, si és que prefereixen el lleure a l'emolument. Si calgués cercar un altre remei, hom el podria trobar en l'establiment per costum d'un dia de festa a la setmana per aquesta determinada classe de persones. L'únic motiu, doncs, que permet la defensa de l'establiment de restriccions als esbargiments dominicals és que són censurables des del punt de vista religiós, raó per legislar que hauria de ser impugnada amb totes les nostres forces. *Deorum injuriae Diis curae.*²⁴ Resta encara per provar que la societat o algun dels seus servents han rebut la comesa del cel de venjar una suposada ofensa a l'Omnipotent, que no és alhora un tort als nostres semblants. La idea que és deure d'un home que un altre sigui religiós fou el fonament de totes les persecucions religioses perpetrades fins ara i, si l'admetessin, les justificaria plenament. Encara que el sentiment que es manifesta en els repetits intents de tractar d'aturar el funcionament dels ferrocarrils els diumenges, en la resistència a obrir els museus, etc., no té la crueltat dels antics perseguïdors, l'estat d'ànim que denota és fonamentalment el mateix. És la determinació a no tolerar que els altres facin el que llur religió els permet, car no ho permet la religió del perseguïdor. És la creença que Déu no sols abomina l'acte del descregut, sinó que ens considerarà culpables si no li fem la vida impossible.

No em puc estar d'afegir a aquests exemples de la poca consideració en què normalment hom té la llibertat humana, el llenguatge de franc esperit persecutori que esclata a la premsa d'aquest país, sempre que s'ocupa de la notícia del fenomen remarcable del mormonisme. Hom podria fer molts comentaris sobre el fet inesperat i instructiu que una suposada nova revelació, i una religió, fundada sobre ella, producte d'una palpable impostura, ni tan sols abonada pel prestigi de les qualitats extraordinàries del seu fundador, és creguda per centenars de milers i ha arribat a constituir els fonaments d'una societat en l'època dels diaris, dels ferrocarrils i del telègraf. El que ací ens interessa és que aquesta religió, com les altres i millors religions, té els seus màrtirs; que el seu profeta i fundador fou linxat pels seus ensenyaments; que altres dels seus fidels perderen llurs vides a mans de la mateixa violència desfermada; que foren expulsats a la força, com a comunitat, de la terra que els veié néixer, i que, després d'haver estat en calçats vers un recés solitari al bell mig del desert, ara n'hi ha molts en aquest país que gosen declarar obertament que estaria bé (si bé no és convenient) enviar una expedició contra ells per tal d'obligar-los per la força a professar les opinions d'unes altres persones. L'article de la doctrina mormona que constitueix la provocació principal de l'antipatia que desborda així les contencions ordinàries de la tolerància religiosa és la seva sanció de la poligàmia, la qual, per bé que permesa als mahometans, als hindús i

²⁴ "Les injúries als déus són afer dels déus."

als xinesos, sembla despertar una animositat insadollable quan és practicada per persones que parlen anglès i que professen la doctrina de Crist. Personalment, desaprovo pregonament aquesta institució mormona, alhora per unes altres raons i perquè, en comptes d'ésser abonada pel principi de la llibertat, en representa una infracció directa, ja que no és més que una rebladura de les cadenes de la meitat dels membres de la comunitat i l'emancipació de l'altra de la reciprocitat de l'obligació que els deuen. Amb tot, cal recordar que aquesta relació és tan voluntària per part de les dones implicades, que hom pot considerar que la pateixen, com la que es dona en qualsevol altra forma d'institució matrimonial. I per més sorprenent que aquest fet ens sembli, té la seva explicació en les idees i els costums corrents del món, que en ensenyar les dones a creure que el matrimoni és quelcom indispensable, fan comprensible que moltes d'elles prefereixin ser una entre diferents esposes a no ser-ne cap. Hom no demana que uns altres països reconeixin tals unions o deslliurin una part de llurs habitants de les lleis en vigor per mor de les opinions mormones. Però quan els dissidents han fet concessions als sentiments hostils dels altres molt més del que se'ls podia demanar; quan han abandonat els països en què llurs doctrines eren inacceptables i s'han establert en un racó remot de la terra, que han estat els primers a fer habitable per a l'espècie humana, només se'ls pot impedir que hi visquin sota les lleis que els plaguin recurrent als principis de la tirania, amb la condició que no cometin agressió contra altres nacions i permetin una perfecta llibertat de moviment als qui estiguin insatsfets amb llurs costums. Un escriptor recent, en alguns aspectes de mèrit considerable, proposa (per usar les seves pròpies paraules) no una croada, sinó una *civilitzada*, contra aquesta comunitat poligàmica, per tal de posar fi al que li sembla un pas enrere en la civilització. Jo també estic d'acord amb aquest darrer punt, però no crec que cap comunitat tingui el dret de forçar a una altra a civilitzar-se. Mentre que els qui pateixen la llei dolenta no demanin ajut a unes altres comunitats, no puc admetre que persones que no tenen res a veure amb ells hagin d'intervenir-hi i acabar amb un estat de coses amb el qual hi estan d'acord tots els directament interessats perquè representa un escàndol per a individus que es troben a milers de milles de distància, que no hi tenen ni art ni part. Que els enviïn missioners, si volen, a predicar contra aquesta doctrina i que s'oposin, amb mitjans justos (fer callar els seus mestres no n'és cap), a l'avenç de creences semblants entre els membres del seu poble. Si la civilització ha avantatjat la barbàrie quan aquesta dominava el món, és exagerat témer que la barbàrie, després d'haver estat sotmesa plenament, revisqui i arribi a conquerir la civilització. Una civilització que pugui sucumbir davant el seu enemic vençut ha d'haver esdevingut tan degenerada, que ni els seus propis sacerdots ni mestres ni ningú més tingui la capacitat o s'amoïni a sortir en la seva defensa. Si és així, que aquesta civilització desaparegui com més aviat millor. Només pot anar de mal en pitjor fins que sigui destruïda i regenerada per bàrbars enèrgics (com l'imperi occidental).